

CEMİL MERİÇ • **Jurnal** CİLT 1

İletişim Yayınları 189 • Cemil Meriç Bütün Eserleri 1
ISBN-13: 978-975-470-288-0 • ISBN-13: 978-975-470-279-8 (Tk. No.)
© 1992 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM
1-32. Baskı 1992-2022, İstanbul
33. Baskı 2023, İstanbul

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Seçkin Oktay

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

CEMİL MERİÇ

Jurnal

CİLT 1

YAYINA HAZIRLAYAN
Mahmut Ali Meriç

CEMİL MERİÇ 1916'da Hatay'da doğdu. Ailesi Balkan Savaşı sırasında Yunanistan'dan göçmüştü. Fransız idaresindeki Hatay'da Fransız eğitim sistemi uygulayan Antakya Sultanisi'nde okudu. Tercüme bürosunda çalıştı, ilkokul öğretmenliği ve nahiye müdürlüğü yaptı. 1940'ta İstanbul Üniversitesi'ne girip Fransız Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. Mükemmel düzeyde Fransızca okuyup yazan Meriç, İngilizceyi anlıyor, Arapçayı, kendi ifadesiyle, "söktüyor"du. Elazığ'da (1942-45) ve İstanbul'da (1952-54) Fransızca öğretmenliği yaptı. 1941'den başlayarak *İnsan*, *Yücel*, *Gün*, *Ayın Bibliyografyası* dergilerinde yazmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde okutmanlık yaptı (1946-63), Sosyoloji Bölümü'nde ders verdi (1963-74). 1955'te, gözlerindeki miyopinin artması sonucu görmez oldu, ama olağanüstü çalışma ve üretme temposu düşmedi. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. *Hisar* dergisinde "Fildişi Kuleden" başlığıyla sürekli denemeler yazdı. 1974'te emekli oldu ve yılların birikimini art arda kitaplaştırmaya girişti. 1984'te, önce beyin kanaması, ardından felç geçirdi, 13 Haziran 1987'de vefat etti. İlk telif eseri Balzac üzerine küçük bir incelemeydi. *Hint Edebiyatı* (1964) daha sonra *Bir Dünyanın Eşiğinde* başlığıyla iki kez daha basıldı. *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist*, 1967'de çıktı. 1974'ten sonra yayımlanan kitapları şunlardır: *Bu Ülke* (1974, 5 baskı), *Umrandan Uygurluğa* (1974, 2 baskı), *Mağaradakiler* (1978, 3 baskı), *Kırk Ambar* (1980), *Bir Facianın Hikâyesi* (1981), *Işık Doğudan Gelir* (1984), *Kültürden İrfana* (1985). Balzac'tan yaptığı çevirilerin ilki 1943'te yayımlandı. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerin yanı sıra, Uriel Heyd'in *Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* (1980), Thornton Wilder'in *Köprüden Düşenler* (1981) ve Maxime Rodinson'un *Batı'yı Büyüleyen İslâm* (1983) adlı eserlerini de Türkçeye kazandırdı. İletişim Yayınları Cemil Meriç'in "Bütün Eserleri"ni toplu halde basarken, daha önce yayımlanmamış üç kitabını daha yayımladı: *Jurnal 1* (1992), *Jurnal 2* (1993), *Sosyoloji Notları ve Konferanslar* (1993). "Bütün Eserleri" dizisinde "gözden geçirilmiş yeni baskı" sı yapılan kitaplar ise şunlardır: *Bu Ülke* (1992), *Bir Dünyanın Eşiğinde* (1994), *Saint-Simon, İlk Sosyolog İlk Sosyalist* (1995), *Umrandan Uygurluğa* (1996), *Mağaradakiler* (1997), *Kırk Ambar 1 - Rümuz-ül Edeb* (1998), *Kırk Ambar 2 - Letçe-t-ül Hakayık* (2006), *Işık Doğudan Gelir* (2008). Cemil Meriç'in Bütün Eserleri 2013'te yayımlanan *Kültürden İrfana*'yla 12 ciltlik bir külliyyat olarak tamamlandı. Cemil Meriç'in "Bütün Çevirileri" kapsamında Balzac'ın *Altın Gözlü Kız*, *Ferragus*, *Otuzundaki Kadın*, *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti* adlı romanları, Victor Hugo'nun *Marion de Lorme* ve *Hernani* adlı oyunları, Thornton Wilder'dan *San Luis Köprüsü* (*Köprüden Düşenler*) isimli romanı, Maxime Rodinson'un *Batı'yı Büyüleyen İslâm* adlı çalışması ve Uriel Heyd'in *Türk Milliyetçiliğinin Temelleri* *Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri* isimli eseri İletişim Yayınları tarafından yayımlandı.

İÇİNDEKİLER

Cemil Meriç Külliyyatı ve *Jurnal* Üzerine 9

Jurnal'i Baskıya Hazırlarken 23

1955

Denize Atılan Şişe **33** • Quinze-Vingts Geceleri **37** • Quinze-Vingts Geceleri II **41** • Jurnal I **43** • Jurnal II **44** • Jurnal III **45** • Journal I **46** • Journal II **47** • Journal III **48**

1959

Jurnal **53**

1963

Akheron **61** • Birkaç Kozmopolit Üzerine Hiciv Denemesi **62** • Gerçek Sanat, Kelimeler, Ebediyetin Sırrı Müphem **64** • Cümle ve İnsan **65** • Kelimeler **66** • Kitaplar **67** • Kleopatra'nın Burnu **67** • Osmanlıca-Yeni Türkçe **69** • Günler **73** • Haura Defteri **76** • Marksizm'e, İşçi Sınıfına ve Hazin Bir Maceraya Dair **77** • Mezellet, Dehâ'nın Annesi **79** • Son Putperestler **81** • Ahmet Akat **83** • Vazifeden Kaçış **85** • Quinze-Vingts Geceleri III **86** • *L'Age de Raison* Üzerine Düşünceler ya da Sartre'm Erkek Fantoşları **91** • Quinze-Vingts Geceleri IV **93** • *L'Age de Raison*'un Devamı: Kitapta Görmek İstedığımız Kendimiz **95** • Quinze-Vingts Geceleri V **100** • Dalga Şuurun Derinliklerinden Yükselmiyormuş **103** • Bulutlara Benzer Duygular **104** • Rousseau, Comte **104** • Kaçanlar **105** • Quinze-Vingts Geceleri VI **106** •

Bu Ülke 89'dan Beri Su Alan Bir Gemi **108** • İnsan ve Kosmos **110** •
“Angoisse”: Bunaltı **112** • “Angoisse” Üzerine Düşüncelerim **115** • Bir
Babamın Şikâyetleri **117** • Saussure'e Devam **120** • Aile **121** •
Günler **123** • Tayfur Ölmüş **124** • Osmanlılar **125** • Karanlık Yağıyordu
Göklerden **129** • Yalana Dair **129** • Müphem'in Cazibesi **130** •
Şuur Her Gün Yeni Bir Fetih'ten Hoşlanmıyor **132** • Yarı Yolda Kalmak **134** •
Baldensperger'i Okurken **134** • Türk Burjuvazisi ve Ümit Yaşar **139** •
Tems Modernes'leri Karıştırırken **141** • Moreno, Psikanaliz ve
Psikodram **142** • Kelime, Bir Kıymet Hükümü **143** • Efendiler Nereye **143** •
Cinnet Bir Köprü, Hint Kâbusu vs. **145** • Tanımıyoruz Hint'i **147** • Mathieu
Adında Bir Serseriye, Comte'a, Clotilde'e, Bahara Dair **150** • Grousset'yi
Okurken **152** • Grousset'ye Devam **154** • Yine Grousset **156** • Benim İçin
Tek Mühim Olanı Kitaptı **158** • Osmanlı Düşüncesi, Gericilerci, Zavallı Hint,
Zavallı Ben **163** • Claude Lévi-Strauss'u Okurken **166** •
Zamana Dair, Tagor **170** • Tagor Konferansının İntibaları **172** • Kelimeler
Benim Sudaki Aksim, Thésée **173** • Absürt Masalı **176** • Hatemi Seni
Vesilesiyle Bir Hiciv Müsveddesi **179** • Hayale veya Hakikate Dair **181** •
Dergilerin Kaderi **183** • *Revue Philosophique*, Taine ve Ribot **184** • *Revue
Philosophique*'de Marksizm **187** • Simone de Beauvoir'ın Hatıraları **188** •
Büyük Adamların Kaderi **188** • Çobansız Rahat Edemeyen Kaz Sürüsü **189** •
Baudelaire **190** • Montherlant'a Göre d'Annunzio **193** •
Goethe'ye Göre Dâhi **194** • Simone de Beauvoir **195** • Hürriyet ve Huzur
Çıkmazı **196** • Surmoi **197** • Jung'a Göre Kurtuluş **200** •
F.'nin Portresi **203** • *Revue des Deux Mondes*'lar **206** • Bu Memlekette
Yaşanmaz mı? **208** • Gül ve Diken! **209** • Sokrat'ı Yaratın Eflatun **210** •
Dosto ve Biz **211** • Manevî Daltonizm **214** • Sokaktaki Adam ve
Yeğenim **216** • Çağdaş İnsan, Roman ve Tiyatro **217** • Léon Bloy'yu
Okurken **219** • Kaderimizi Çizen Cemiyet **221** • Bir Portre **227** •
Gütenberg'e, Sirse'ye ve Daha Birçok Şeylere Dair **228** • İstirap Hulusa
Edilmiyor **230** • Onlar Sürü Yavrum **233** • Bergson'a, Yaratışa,
Sanata Dair **238** • 13 Rakkamı **242** • Cinnete, Çöken Bir Cemiyete,
Türk Burjuvazisine Dair **243** • Nisvaz, Kuzguncuk'ta Bir Yalı **245** •
Dussaulx ve Juvenal'in Dünyası **247** • Oлимп'e Giden Adam **248** •
Kavramsal Toplumculuk, Osmanlı Şâiri, Fransız Şâiri **249** •
Freud ve Upanişatlar **251** • Tenkitçiye, Kitaplara, Paris'e, İnsanın Kendini
Tanımaya ve Tanıtmasına Dair **252** • Nâzım **261** •
Lanza, Gandhi ve Marx **262** • Abes'e, Avrupa'ya, Bize ve
Gandizme Dair **264** • Anatole France ve Sartre **266** • Zola'ya Dair **268** •
Vâhâ Dediler **270** • Edebiyat Fakültesi, Hukuk Fakültesi **272** •
Üniversite **274** • Kennedy'nin Ölümü **275** • Lüzumsuz Bir Hiciv **276** •
Efsane Söylediler ve Uykuya Daldılar **279** • Rousseau ve Ben,
Nasuhî'nin Ölümü **280** • Bir Yılın Bilançosu **283**

1964

- Nesteren Hanım, Kitap, Berke **289** • Cengiz'e Mektup **292** •
Donec Eris Felix **293** • Bir Sevgi ve Bir Hayranlık **294** • Anayasa **295** •
Şiir ve Hakikat **297** • Yabancı Dil **300** • Dil Devrimi **301** • *Sosyalizm* ve Ali
Bey'in Doçentliği **303** • Osmanlı Ülkesi, Şehir ve Köy, Bir Türbe **305** •
Ali Bey **307** • Goril ve İnsan **310** • Tokat ve Kamçı **310** •
Yogi ve Komiser **311** • Ankara, Hint ve Ebediyet **314** • Ejeri, Nüma ve
Bir Belki **317** • Ikar'ı Kiskanırım **318** • Bir Buhranın Hikâyesi **318** •
Bir Avuç Lâkırdı **322**

Mektuplar I

- 1.4.1964 **325** • 4.4.1964 Cehennemden Mektuplar II **326** • 4.4.1964 / Saat 9
Sevgiliye Masallar **327** • 11.4.1964 / Saat 01 **330** • 18.4.1964 / Saat 1.30 **332**
• 18.4.1964 / Saat 9.30 **336** • 11.30 **338** • 21.4.1964 / Saat 1.30 **339** •
1.5.1964 **343** • 4.5.1964 **344** • 9.5.1964 / Saat 2.35 **345** • 19.5.1964 **346** •
19.5.1964 **346** • 23.5.1964 **348**

Jurnal 1964/II

- Hürriyet **353** • Goethe, Faust ve Nerval **357** • Sartre, Babeuf,
Tahsin Yücel **359** • Hiciv **363** • Neyzen Tevfik **365** • Jurnalın Feryatlarla
Dolu **366** • Bu Hint Benim "Calvaire"im **368** • Hint Edebiyatı, İthaflar **370**

1965

- Fikir Hayatımız **377** • Anadolu **378** • Köylü ve Okumak **379** •
Bizde Hürriyet **380** • Mahmut Ali, Ali İlmi, Memduh Selim **382** •
Bütün Kur'anları Yaksak **383** • Yine Bouthoul **385** • Bandoung II **386** •
Yaratamıyorsun **388** • Hangi Âhenk? **389** • Sükût **394** • Fildişi Kulenin
Penceresi **395** • Tanrı'nın Ölümü **396** • Has Bahçe **397** •
Hepimiz Suç Ortağımız **399**

CEMİL MERİÇ KÜLLİYATI VE JURNAL ÜZERİNE

“Ne garip bir oyuncak şu insan! Yürür, konuşur ve acı çeker. 70 kilodur. Kendisine ve çevresine ait hiçbir şey bilmez. Bir nevi ıstırap makinesi. İplerini başkaları çeker. Hantal ve şaşşal bir robot. Neye sevinir bilinmez. Sınırsız olan yalnız hayalleri ve acı kabiliyeti. Etten bir kafes ve âciz içinde çırpınan bir ruh. Vücut araba, akıl arabacı. Ama gözleri bağlı arabacının, arabaya hükmeden atlar... Bu da haklı: Var olmak için yok olmak lâzım, parça bütüne kavuşacak ki hasret dinsin. Bütün musiki, bütün şiir, bütün aşk, bu bir çuval kemik, bu âsi ten, bu aptalca endişeler ne olacak? Ne olacağını bilen var mı? Kader hep oynayamayacağı roller yükler insana ve ışıklar. Alkış sahtekârların...”

(Cemil Meriç, *Jurnal*, 3.11.1965)

“... Gerçek sanat, birer hayalet benzeyen, kaypak ve soyut varlıkların damarlarından kan geçirmek, gözlerine pırlıltı, adalelerine sıcaklık ve sertlik vermek... Şuurumuzun önünde resmi geçit yapan konular da önce gülümsüyorlar size, âşinalık gösteriyorlar, kollarımızı açınca boşluğu kucaklıyorsunuz. Halbuki yazar, onları, teker teker otopsi masasına yatıran, yahut şuurunun adesesiyle konsistansa kavuşturan, evet yahut –ama bunu yalnız dâhiler başarabilir–, damarlarına kendi hayatından, hayatiyetinden bir parçasını zermeden adamdır.”

(Cemil Meriç, *Jurnal*, 10.1.1963)

Jurnal'ini 1955 yılında yazmaya başlar Cemil Meriç ve aralıklarla da olsa yirmi dokuz yıl sürdürür bu çabasını. İlk yazısı Temmuz 1955 tarihlidir, sonuncusu Ağustos 1983.

Bu yirmi dokuz yıllık seyir defteri boyunca, kendini tanımayaya ve tanımlamaya, gözlemlemeye, yargılamaya çalışan sıra dışı bir gönlün duygu ve düşüncelerini, heyecanlarını buluruz satır satır.

Cemil Meriç'teki bütünü kucaklama ihtiyacı Jurnal'inde de kendini belli etmektedir. Kendisinden hiçbir şey kaybetmeden, kendisini yenilemek, devamlı kabuk değiştirmek istemektedir, âdetâ her gün ölüp yeniden değişik bir kişilikle doğmaktadır ve bu sürekli değişim ve deneyimlerinden hiçbir şey kaybetmek istememektedir. Onun için de tüm bu ruh ve kafa gelişmesini jurnale kaydetmekten başka çare yoktur. Zira insan yıllar geçtikçe kendisine ve geçmişine yabancılaşmaktadır.

* * *

“Bu anılarda, hayatımın çeşitli dönemleri iç içe yer alıyor. Halim vaktim yerindeyken sefalet yıllarımdan söz ettiğim oldu, sıkıntılı günlerimde mutluluklarımdan bahsettim. Gençlik yıllarım yaşlılık yıllarıma karıştı. Tecrübe dolu yıllarımın ciddiyeti ile arayış yıllarımın maceraları birbirini dengeledi belki. Şafaktan guruba hayat güneşimin huzmeleri birbirine karıştı çoğu kez. Bütün bunlar eserime bir tür karışıklık getirdi belki ama bir tür de tanımlanamayacak bütünlük kazandırdı. Beşiğimde mezarımdan, mezarımda beşiğimden bir şeyler var bu anılarda...”¹

“Neden bu Jurnal'e devam ediyorum? Devam ediyorum, çünkü o benim kendimle diyalogum, çevrem, dostum, sırdaşım. Tesellim aynı zamanda. Hafızam, yankım. Acılarımı da paylaşıyor. Jurnalim kişisel deneyimlerimin deposu, psikolojik güzergâhım, düşüncelerimin paslanmasına karşı bir önlem. Yaşama bahanem, neredeyse benden sonrakilere bırakacağım tek yararlı şey...”²

“Artık jurnal tutmuyorsam, yazılacak mektuplardan kaçırıyorsam, heyecanlarımı kaybetmişim demektir, o zaman sa-

1 Chateaubriand, F. René, *Mémoires d'Outre-tombe*, Paris, Gallimard, 1946.

2 Amiel, Henri Frédéric, *Fragments d'un Journal Intime*, Paris, Stock 1927, 2 cilt, 20.9.1864 tarihli Jurnal.